

1980/81:95

Fredagen den 13 mars

Kl. 09.00

1 § Svar på interpellation 1980/81:98 om länsplaneringen i Stockholms län

Anf. 1 Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Annika Öhrström har ställt följande två frågor till budgetministern.

1. Vilka nationalekonomiska analyser ligger till grund för sådana beslut där regeringen omprövar tidigare beslutade och genom länsplaneringen motiverade omlokaliseringar i Stockholms län?

2. På vilket sätt bifogas länsstyrelsens regionalekonomiska bedömningar till handlingarna och beslutsunderlaget i dessa ärenden?

Interpellationen har lämnats över till mig för besvarande.

De principer som gäller för lokalisering av statlig verksamhet i Stockholms län grundar sig på riksdagens uttalanden i anledning av 1978/79 års regionalpolitiska proposition (prop. 1978/79:112, AU 1978/79:23, rskr 1978/79:435). Här konstateras att någon omlokalisering av statlig förvaltning av det slag som tidigare genomförts inte är aktuell men att möjligheterna att omlokalisera ny eller expanderande statlig förvaltning bör provas målmedvetet och kontinuerligt.

Statsmakterna har även uttalat att staten som en stor arbetsgivare i Stockholmsområdet har ett ansvar för en förbättrad inomregional balans i området.

De principiella riktlinjer för arbetet med lokalisering av statlig verksamhet som statsmakterna uttalat sig för gäller fortfarande. När det gäller t. ex. de planerade energimyndigheterna, som föreslås inrättas från den 1 juli 1982, har regeringen i energipropositionen (prop. 1980/81:90) anmält att den organisationskommitté som skall tillkallas för att lägga fram förslag till detaljutformning av den nya organisationen också skall undersöka den nya myndighetens kontaktbehov och lägga fram förslag om dess lokalisering. Ett likartat förfarande tillämpades då statens arbetsmarknadsnämnd skulle inrättas. Regeringen har därefter beslutat att arbetsmarknadsnämnden skall lokaliseras till Haninge kommun.

*Om länsplane-
ringen i Stock-
holms län*

När det gäller befintliga myndigheter i Stockholmsområdet har det varit naturligt att pröva lokaliseringen då behov av nya lokaler för verksamheten har uppkommit. Som allmän utgångspunkt har därvid gällt att anskaffningen av nya lokaler bör ske med beaktande av de inomregionala balansproblemen. Detta innebär att anskaffning av nya permanenta lokaler för statlig verksamhet bör koncentreras till de delar av Storstockholmsområdet som har en större brist på arbetsplatser. Anskaffning av lokaler för en myndighet i de centrala delarna av Stockholm kan – bl. a. med hänsyn till kostnadsläget – endast motiveras om en sådan lokalisering är nödvändig för att myndigheten på ett rimligt sätt skall kunna fullgöra sina uppgifter.

Dessa riktlinjer gäller självfallet fortfarande och har sin grund i allmänna regionalpolitiska överväganden och behovet av att genom inomregional decentralisering minska kostnaderna för statlig verksamhet.

Den förändring som inträffat under senare tid är att behovet av att anskaffa nya lokaler har avtagit som en konsekvens av genomförda och beslutade åtstramningar. Uppbromsningen av expansionen och de skärpta kraven på besparingar har lett till att tidigare bedömningar av den takt och omfattning i vilken nya lokaler för statlig verksamhet bör anskaffas nu kritiskt måste omprövas. Detta har lett till att regeringen har omprövat sitt tidigare beslut att lokalisera utbildningsradion till Tyresö. Regeringens överväganden i denna fråga redovisades i höstens besparingsproposition och lämnades utan erinringar av riksdagen.

I interpellationen framställs saken som om det fattats fler ändringsbeslut än beslutet beträffande utbildningsradion. Så är inte fallet. Jag antar emellertid att Annika Öhrström fått sin uppfattning från diskussionerna kring FOA:s lokalisering till Botkyrka kommun, där projekteringen av den nya byggnaden avbrutits i avvaktan på det slutliga ställningstagandet till FOA:s framtida arbetsuppgifter och organisation. Som framgår av proposition 1980/81:124 innebär detta inte någon ändring av regeringens tidigare beslut om FOA:s lokalisering. Jag vill även betona att det inte heller innebär någon ändring av regeringens principiella ställningstaganden beträffande inomregional decentralisering i Stockholms län.

På kort tid har således nya förutsättningar kommit fram som inte fanns när statsmakterna gjorde sina uttalanden i den regionalpolitiska propositionen 1978/79. Ändå kvarstår de obalanser inom Stockholms län som Annika Öhrström pekar på. Det är således angeläget att arbetet för inomregional decentralisering drivs vidare inte bara inom Stockholms län utan även inom andra län med dominerande residenskommuner.

De regionalpolitiska bedömningar som länsstyrelserna gör i sina länsprogram och länsrapporter utgör underlag för bl. a. regeringens regionalpolitiska överväganden. När det gäller regionalekonomiska bedömningar innehåller dock länsprogrammen ytterst sällan detaljerade beräkningar för varje enskilt fall som förs fram. I länsprogrammet för Stockholms län finns t. ex. inte något sådant material. Enligt uppgift håller länsstyrelsen emellertid på att ta fram en sådan analys som kommer att överlämnas till regeringen under våren.

Det är självfallet angeläget att lokaliseringsbeslut grundas på regional-ekonomiska analyser. Det är också ett starkt önskemål att regionalpolitiska överväganden integreras i det löpande arbetet med större organisationsförändringar av statlig verksamhet. Brister i dessa avseenden har enligt min mening förekommit och kan kritiseras. Samtidigt vill jag framhålla de betydande svårigheter som kan föreligga i fråga om möjligheterna att i dessa sammanhang genomföra regionalekonomiska beräkningar och analyser. Som exempel på detta kan jag nämna den undersökning som utförts genom budgetdepartementets försorg beträffande de samhällsekonomiska effekterna av de tidigare omlokaliseringarna av myndigheter från Stockholms län till Karlstad, Linköping och Norrköping. Undersökningen har visat att den samhällsekonomiska effekten av omlokaliseringen varit mycket god.

Sammanfattningsvis, herr talman, är svaret på Annika Öhrströms första fråga att de bedömningar av besparingseffekterna som redovisats i propositionen om besparingar i statsverksamheten m. m. ligger till grund för beslutet beträffande utbildningsradion. När det gäller den andra frågan måste jag konstatera att det nuvarande länsplaneringssystemet inte regelmässigt innehåller bedömningar av det slag Annika Öhrström frågar efter. Regeringen har emellertid uppmärksammat detta och vidtagit eller avser att vidta åtgärder för att få fram sådant underlag.

Anf. 2 ANNIKA ÖHRSTRÖM (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka Olof Johansson för svaret på min interpellation om länsplaneringen i Stockholms län.

Av svaret framgår bl. a. att regeringens principiella ställningstaganden beträffande inomregional decentralisering i Stockholms län ligger fast. Statsrådet betonar också angelägenheten av att arbetet för decentralisering inom regionen drivs vidare, men inte bara inom Stockholms län utan även inom andra län med dominerande residenskommuner.

Jag har i min interpellation uppehållit mig vid obalansen i Stockholms län mot bakgrund av min kännedom om hur människors vardag här i hög grad har kommit att präglas av just bostadsorten. Sålunda har det i andra sammanhang bekanta begreppet "fattiga södern" kommit att appliceras på kommunerna söder om Stockholm. De ekonomiska realiteter som här åsyftas har i sin tur kommit att återverka på arten och graden av samhällelig service i form av barnomsorg och skolväsende, för att nämna några exempel. Bristen på arbetsplatser inom rimligt reseavstånd för människorna i dessa kommuner är ytterligare en bekymmersam realitet, vilket föranlett mig att interpellera i denna fråga.

Inom vårt län är mer än 95 % av de statliga arbetsplatserna lokaliserade inom storstadskärnan, dvs. i Stockholm, Solna och Sundbyberg, samtidigt som merparten av de övriga kommunerna i länet har stor brist på arbetstillfällen, särskilt för kvinnorna. Genom koncentrationen av arbetsplatser till de centrala delarna av Storstockholm har många människor fått både långa och tröttande arbetsresor, ofta på flera timmar dagligen. Det säger sig självt att detta förhållande skapar negativa återverkningar på

*Om länsplane-
ringen i Stock-
holms län*

familjelivet och på möjligheterna till gemenskap med släkt och vänner. Trafikapparaten får också vidkännas betydande påfrestningar med allt vad det innebär i form av problem med ojämn belastning på kollektivtrafiken.

I Länsprogram 1980 har länsstyrelsen dragit upp riktlinjer för en inomregional politik som innebär att många arbetsplatser skall kunna flyttas ut från storstadskärnan och i stället läggas i närheten av människors bostadsområden.

Regeringens inriktning och stora intresse för decentraliseringspolitiken har särskilt accentuerats genom att regeringen för drygt ett år sedan tillsatte en särskild decentraliseringsdelegation inom regeringskansliet med statsrådet Olof Johansson som ordförande. Till delegationen är också knuten en parlamentarisk referensgrupp med sex riksdagsledamöter.

Länsstyrelsen, som har ett nära samarbete med delegationen och regeringen, har tilldelats 600 000 kr. för budgetåret 1980/81 från anslaget Åtgärder m. m. i anslutning till länsplanering. Härigenom har länsstyrelsen fått möjlighet att finansiera fortsatt arbete med inomregional decentralisering av statliga arbetsplatser.

Jag kan med tillfredsställelse konstatera – med ledning av det svar jag i dag fått – att regeringen har för avsikt att vidta åtgärder för att genomföra mera ingående samhällsekonomiska analyser i samband med utlokaliseringen av statliga arbetsplatser. Sådana bedömningar kommer också i högre utsträckning att kunna präglas av sociala aspekter på en långsiktigt syftande samhällsplanering genom grundlig analys och vägning av de olika delkomponenter som utgör grundförutsättningarna för människors sociala välfärd.

När det gäller FOA och dess framtida lokalisering har jag nu fått besked om att projekteringen av den nya byggnaden avbrutits i avvaktan på det slutliga ställningstagandet till FOA:s framtida arbetsuppgifter och organisation. Någon ändring av tidigare beslut om FOA:s lokalisering är således inte aktuell – vilket däremot gjorts gällande i massmedia.

Jag vill gärna passa på tillfället att också säga att sysselsättningen inte får inriktas så att vi bara producerar kanonkulor och robotar för att människor skall ha jobb. Det vore i stället önskvärt om en omstrukturering av FOA:s verksamhet samtidigt innebure att de unika tvärvetenskapliga forskningsresurser som FOA förfogar över kunde breddas till att i vidare mening också omfatta fredlig uppdragsforskning för t. ex. industrin eller tas i anspråk i samhällsvetenskapens tjänst.

Inledningsvis kunde jag konstatera att Olof Johansson betonat vikten av en fortsatt inomregional decentralisering. Låt mig nu också avslutningsvis nämna några andra åtgärder som vidtagits från centerpartiets sida för att komma till rätta med obalansen i länet.

I enlighet med lagen om skatteutjämning har Stockholms läns landsting genom landstingsrådet Knut Nilsson på ett föredömligt sätt arbetat för att skapa rättvisa i regionen. På Fälldinregeringens initiativ har extra skatteutjämningsbidrag utgivits till de kommuner som under många år fått leva med

svåra ekonomiska och sociala problem. Arbetet med att skapa rättvisa människor emellan, inte bara i denna region utan även i andra delar av landet, måste fortsättas på den inslagna vägen.

Nr 95

Fredagen den
13 mars 1981

Anf. 3 MARGARETA PALMQVIST (s):

Herr talman! Statsrådet säger i sitt interpellationssvar att de principiella riktlinjerna för lokalisering av statlig verksamhet gäller fortfarande – på ett ställe står det "självfallet fortfarande". Det är mycket bra att dessa principer ligger fast. Dessa principer blev emellertid inte styrande när det gällde beslutet om att utbildningsradion inte skulle lokaliseras till Tyresö – det sägs också.

*Om länsplane-
ringen i Stock-
holms län*

Men den tredje gången uttalandet görs om de principiella riktlinjerna, sker det med hänvisning till proposition 1980/81:124, där det sägs att det pågående projekteringsarbetet för FOA:s lokalisering till Botkyrka skall avbrytas. Statsrådet anser emellertid att det framgår av nämnda proposition att vad som där sägs inte innebär någon ändring av regeringens tidigare beslut om FOA:s lokalisering till Botkyrka. Men betyder det verkligen att FOA kommer att lokaliseras till Botkyrka? Är det bara fråga om en tidsförskjutning? Jag är tacksam för ett klart och entydigt svar. För dem som i Botkyrka skall fortsätta överläggningar med vägverk och andra intressenter är det nödvändigt att veta vad som verkligen gäller.

I propositionen står att markarbetena beräknas kunna påbörjas i augusti 1981 och att byggnadsarbetena skulle kunna påbörjas i maj 1982. Så långt hade alltså planeringen kommit, när regeringen beslutade att avbryta densamma. Jag måste då fråga mig: Vad är det som har styrt regeringens beslut om avbrott i planeringen av FOA:s utlokalisering till Botkyrka? Är det försvarsministerns motiv att det finns behov av ett allsidigt underlag rörande försvarsforskningens framtida roll och inriktning eller är det överbefälhavarens önskan att genom att man avstår från att flytta FOA delvis förbättra den ekonomiska situationen för försvarsmakten, som försvarsministern sade här i kammaren i november 1979? Försvarsministern sade emellertid samtidigt att regeringen vid sin bedömning hade kommit fram till att man inte skulle ändra på besluten. Eller rör det sig i verkligheten om samma motiv som anförs vid resonemangen om utbildningsradions lokalisering till Tyresö, dvs. "en konsekvens av genomförda och beslutade åtstramningar"?

Statsrådet säger också i dag: "På kort tid har således nya förutsättningar kommit fram som inte fanns när statsmakterna gjorde sina uttalanden i den regionalpolitiska propositionen 1978/79." Tiden är emellertid kortare än så. Så sent som i juni och november förra året försäkrade regeringsledamöter att FOA:s planering skulle fullföljas. Statsrådet konstaterar också i dag att det kvarstår obalanser i Stockholms län. Då måste man fråga sig om den regionalekonomiska delen av beslutsunderlaget måhända varit för lätt i förhållande till de olika kortsiktiga motiven för att klara statens akuta ekonomiska problem. Statsrådet sade att det ofta finns brister i regional-ekonomiska analyser, men varför då inte beställa en sådan analys av

*Om länsplane-
ringen i Stock-
holms län*

länsstyrelsen, som har ansvar för länsplaneringen i det berörda länet? Av Länsprogram 80 för Stockholms län framgår att det finns teknik och resurser för att mer genomgående än vad som gjorts i själva programmet åstadkomma regionalekonomiska beskrivningar. Jag tycker att det verkar litet valhant när en minister säger: "Enligt uppgift håller länsstyrelsen emellertid på att ta fram en sådan analys -- --." Menar man allvar med att det vid ett beslut om utlokalisering av statlig verksamhet i vår region skall tas hänsyn dels till verksamhetens behov från olika synpunkter, dels till de regionalpolitiska effekterna, bör väl båda delarna vara lika väl belysta.

Därför måste jag fråga: Kommer statsrådet, om riksdagen beslutar i enlighet med propositionen, att utnyttja tiden, som försvarsministern använder för att få fram ett bättre underlag för att bedöma FOA:s verksamhet, och låta länsstyrelsen utföra en regionalekonomisk bedömning? Kommer också statsrådet i fortsättningen att i andra sammanhang utnyttja länsstyrelsens resurser när det gäller förverkligandet av de regionalpolitiska målen i Stockholms län? Jag anser att regeringen måste ta på sig det fulla ansvaret för att olika intressen blir sammanvägda på ett riktigt sätt. Men den viktigaste frågan är: Betyder beslutet att FOA kommer att lokaliseras till Botkyrka?

Anf. 4 Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Jag har ingen invändning mot Annika Öhrströms beskrivning av verkligheten här i Stockholmsregionen – att vi har en fundamental obalans mellan arbetsplatsernas lokalisering och bostäders lokalisering och därmed en ur samhällets synpunkt oekonomisk och, om man så vill, inhuman struktur, som genererar mycket trafik som egentligen är onödig.

Detta är konsekvensen av en långsiktig utveckling. Det är först under senare år som man på allvar har tagit tag i de här frågorna, inte minst efter den rätt omfattande regionala debatt som har förts åtminstone sedan mitten av 1960-talet, där ju de här frågorna har diskuterats och där vi som bekant också mellan partierna har haft mycket olika uppfattningar. En del har velat satsa på nya storområden, som naturligtvis också de genererar ganska mycket trafik, medan vi från centerns sida i varje fall har hårt drivit linjen att integrera just arbete, bostäder och service så att trafikarbetet kan minimeras.

När jag nu arbetar med de här frågorna på riksplanet och som ansvarig för samordningsarbetet i kanslihuset via decentraliseringsdelegationen, är det kanske viktigt att säga även inför riksdagen att detta inte har inneburit att jag har tagit över mina kollegers arbete och ansvar på detta område. Samordningsansvaret har jag, men föredragningsansvaret på de olika områdena ligger kvar hos vederbörande fackstatsråd. Men det är heller ingen tvekan om att det behövs en samordningsfunktion kring dessa frågor. Därför är tillkomsten av en decentraliseringsdelegation viktig och därför har jag också, inom parentes sagt, accepterat att besvara denna fråga, även om den föredragningsmässigt kan sägas höra till andra departement och andra statsråd.

När det gäller det som hänt under senaste tiden så finns här beslut angående omlokaliseringar. På mitt eget föredragningsområde föreslog jag snabbt för regeringen att statens arbetsmarknadsnämnd skulle flyttas från Solna till Handen. En sådan planering är alltså i gång. De beslut som i övrigt har fattats gäller utbildningsradions omlokalisering till Tyresö och FOA:s till Botkyrka.

Nu innebär inte detta att de besparingar som vi måste göra inte gäller just de myndigheter som är under omorganisation eller omlokalisering. Beslut om besparingar måste gälla också dem, och det gör att förutsättningar kan ändras från tid till annan när det gäller omfattning och organisation. FOA är ett tydligt exempel på det. För att anknyta t. ex. till det som Margareta Palmqvist var inne på är det klart att försvaret inte kan undantas från de besparingar som vi i övrigt ägnar oss åt i statsförvaltningen. Alltså finns FOA med i bilden. Dessutom finns, i varje fall i marginalen, markeringar från de olika politiska partierna om att man vill gå så långt eller i vissa fall något längre, och det är klart att det ökar kraven på den här sortens inskränkningar, som också gäller centrala funktioner – staber och myndigheter som är lokaliserade till den här regionen. Det är viktigt att ha som grund för den diskussion vi för.

Men det är också viktigt att notera det som jag har understrukt i olika sammanhang, nämligen att regeringens principiella inställning till inomregional decentralisering ligger fast. Det innebär naturligtvis att vi har samma strävan som vi tidigare har markerat och uttalat i olika sammanhang – både i riksdag och regeringshandläggning – att se till att vi får en bättre balans inom Stockholmsregionen.

Hur detta skall gå till på längre sikt kan man inte tala om exakt, men jag skall nämna en sak som är aktuell i regeringskansliet, nämligen översynen av kommittéväsendet. Det är ju inte någon självklarhet – men så har det hittills betraktats i rätt stor utsträckning – att utredningar alltid skall lokaliseras i Stockholms kärnområde med mycket nära anknytning till regeringskansliet. Man skulle mycket väl kunna tänka sig en rationell ordning där man har en fast kommittéorganisation uppbyggd, som kan vara samlad också i regionens ytterkant eller i andra delar av landet. Denna fråga är just nu under översyn i regeringskansliet, bl. a. på mitt initiativ. Jag nämner det bara som ett exempel på att det också kan vara fråga om andra verksamheter som kan bidra till att förbättra den inomregionala balansen. Man måste hela tiden tänka i de här banorna och arbeta med den här inriktningen; man får inte vara låst till enskilda objekt och låta diskussionen stanna där. Alla vet ju att det finns väldigt starka krafter som är trögrörliga och som inte vill flytta eller inordna sig i mönstret. Jag antar på goda grunder att en del av intressekonflikterna – just de som har speglats i massmedia med anledning av beslutet om FOA som nämndes i propositionen 1980/81:124 – beror på att vissa har intresse av att bryta upp beslutet. Det vore tacknämligt om representanterna från regionen inte "gick på" den sortens lättköpta massmediaeffekter och därigenom bidrog till att försvåra den här verksamheten genom att göra dem mera troliga. Avbrytande av projekteringen står i propositionen, men där

står inte att den regionalpolitiska inriktningen skall ändras och inte heller att det regionalpolitiska beslutet om FOA har ändrats.

Jag tror att vi alla vinner på att se situationen som den är – dvs. att här finns olika motstående intressen – men lita på det som är sagt och spekulera inte i vad som inte har sagts, eftersom det försvårar det här arbetet, som vi, Margareta Palmqvist, Annika Öhrström och jag, tydligen är överens om.

Det är självklart att jag aldrig kan garantera att FOA kommer till Botkyrka. Det kan inte regeringen garantera heller, utan det beror på i vilken omfattning, och t. o. m. om, FOA:s Stockholmsdel kommer att finnas kvar. Blir det hårdare neddragningar här, finns det inga möjligheter för någon att utfärda den sortens garantier. Men det viktiga i det jag har sagt och i det som regeringen står för är att vi då får vidta andra åtgärder. Observera nu: Spekulera nu inte i att det här är ett avslöjande av någon sort! Det är bara sagt för att påpeka hur viktigt det är att inte dra förhastade slutsatser, vare sig åt det ena eller det andra hållet. Låt nu försvarsutredningen göra sina neddragningar och sina förslag till omorganisation, och därefter tar vi ställning till den situation som uppstår. Då är det en väldig styrka att regeringens principiella inställning till inomregional decentralisering ligger fast och att vi arbetar vidare utifrån den, även – om det behövs – med hjälp av lokaliseringar.

Det är klart att jag kan instämma – och det har jag också gjort – i vad som sägs i interpellationen om att det behövs regionalekonomiska bedömningar i ökad utsträckning. Sådana är jag beredd att ta initiativ till i decentraliseringsdelegationen.

Anf. 5 MARGARETA PALMQVIST (s):

Herr talman! Jag har behov av att säga att vi från Botkyrkas sida inte är intresserade av att ställa upp på massmediaspekulationer. Det var också därför jag ville ta detta tillfälle i akt och ställa den här frågan till statsrådet Johansson. Det är klart att man hemma i Botkyrka noggrant kommer att läsa protokollet från den här debatten för att se vad statsrådet Johansson sagt i detta sammanhang.

Vi har ett verkligt stort behov av att få arbetsplatser till vår kommun, och vi är beredda att göra allt vi kan. Vi har också gjort stora insatser för att förverkliga detta. Jag tyckte att det var väldigt skönt att höra det här klara beskedet, att det inte skulle innebära någon ändring av regeringens tidigare beslut om FOA:s lokalisering. Men nu uppfattar jag det så, att statsrådet Johansson säger att principerna till syvende og sidst står kvar. Men just när det gäller FOA:s lokalisering kan han inte ställa ut några löften. Är det rätt uppfattat?

Anf. 6 Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Jag har av pedagogiska skäl försökt förklara hur det ligger till med omorganisationer och utredningar angående myndigheter och verk. Om försvarsutredningen skulle komma fram till att FOA:s Stockholmsdel skall rationaliseras bort eller på annat sätt försvinna, då har vi ju ingenting att

lokalisera och då är förutsättningarna för diskussionen förändrade. Jag vill naturligtvis göra den garderingen. Jag vet inte vad den parlamentariska försvarsutredningen kommer fram till. Socialdemokraterna vill tydligen där gå betydligt längre än andra i fråga om nedskärningar – jag vet inte hur långt. Det kan komma att innebära krav på att skära ner staber och andra organ centralt. Jag och regeringen kan naturligtvis inte ställa någon garanti, om det blir en parlamentarisk majoritet i denna utredning, för att så skall ske. Det är det pedagogiska exemplet jag vill använda för att visa att det inte finns någon som mot bakgrunden av det här arbetet i förväg kan utfärda några hundraprocentiga garantier. Men det viktiga är att lokaliseringsbeslutet om FOA ligger fast. Regeringen har inte avsett att ändra det.

Vidare har jag medverkat till att "nita" fast våra principiella uppfattningar om inomregional decentralisering. Därmed kan Botkyrka kommun – oavsett vad försvarsutredningen hittar på – åberopa detta som grund för fortsatt inomregional lokalisering. Detta bör Botkyrka uppfatta som någonting grundläggande positivt.

Anf. 7 ANNIKA ÖHRSTRÖM (c):

Herr talman! Jag skulle till Margareta Palmqvist vilja rikta en uppmaning, nämligen att hon för den socialdemokratiska ledamoten Åke Gustavsson i försvarsutredningen berättar hur läget är när det gäller FOA. Han har nämligen yrkat att man skall minska de centrala staberna till hälften för att få resurser över till flera förband ute i landet.

När det gäller utlokalisering av företag är jag självfallet – dels som kommuninvånare, dels som politiker i Botkyrka – angelägen om att vi får arbetsplatser och då inte minst utlokalisering av statliga arbetsplatser, eftersom vi lider brist inte minst på differentierade arbetsplatser.

Jag vill peka på att det kanske inte alltid är så lätt att åstadkomma sådana här saker. Den tidigare industriministern Rune Johansson lovade på sin tid att industriverket skulle lokaliseras till Botkyrka. Så blev tyvärr inte fallet. Olof Johansson har sagt att han, därest FOA av någon anledning efter utredningens slutförande inte skulle komma att utlokaliseras till Botkyrka, vill arbeta för att frågan om lokaliseringen av någon annan myndighet tas upp till övervägande.

2 § Svar på fråga 1980/81:288 om åtgärder för att rädda torrbatterifabriken i Ängelholm

Anf. 8 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Maja Bäckström har frågat mig vilka insatser jag är beredd att vidta för att rädda Torrbatterifabriken i Ängelholm.

Torrbatterifabriken Ängelholm AB, som är den enda batteritillverkaren i Sverige, är sedan år 1974 ett helägt dotterbolag till det danska företaget Hellesens, vilket i sin tur ingår i Det Store Nordiske Telegraf-Selskap. Vid Hellesens tre produktionsenheter, varav två är belägna i Danmark, tillverkas

Nr 95

Fredagen den
13 mars 1981

*Om åtgärder för
att rädda torrbat-
terifabriken i
Ängelholm*

*Om åtgärder för
att rädda torrbat-
terifabriken i
Ängelholm*

salmiakbrunstensbatterier och i begränsad omfattning alkaliska batterier och litiumbatterier. Marknaden i Norden och i övriga Europa för salmiakbrunstensbatterier är vikande sedan mitten av 1970-talet, bl. a. beroende på att de nya alkaliska batterierna och litiumbatterierna har bättre kapacitet och längre livslängd. Samtidigt är det överkapacitet i tillverkningen i Europa. Dessa omständigheter har lett till en hård priskonkurrens. För att klara dessa ändrade förutsättningar har Hellesens, som har en dominerande marknadsandel i Norden, i likhet med andra internationella batteriproducenter, strukturrationaliserat sin tillverkning genom produktionsspecialisering och produktbyten med andra tillverkare. Trots detta pekar enligt vad jag erfarit preliminära uppgifter på att Hellesenskoncernens förlust år 1980 efter två tidigare förlustår är större än vad som budgeterats.

Efter utredning beslöt Torrbatterifabrikens styrelse den 19 februari 1981 att MBL-förhandlingar snarast skulle inledas. Dessa förhandlingar skall, enligt vad jag har erfarit, omfatta avveckling och överföring av produktion i Ängelholm till Hellesens fabrik i Köge, uthyrning av tillgängliga utrymmen samt avyttring eller flyttning av ej användbar utrustning. Motivet för att överföra produktionen till Köge är att minska de fasta kostnaderna.

Torrbatterier är vid en krigssituation av betydelse för civilförsvaret, men framför allt för det psykologiska försvaret för att man skall kunna sprida samhällsinformation via batteridrivna radioapparater till civilbefolkningen. Mot bakgrund av den rådande situationen för Torrbatterifabriken pågår f. n. inom överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF) ett arbete för att finna och utvärdera alternativ som kan trygga beredskapsförsörjningen av torrbatterier. Ett av dessa alternativ är att förvara maskiner i "malpåse" och att beredskapslagra färdiga torrbatterier.

Regeringen planerar inga åtgärder utöver dem som eventuellt kan aktualiseras med anledning av ÖEF:s utredning.

Anf. 9 MAJA BÄCKSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga. Men det var ett svar som jag finner ytterst negativt.

Det är en synnerligen olycklig utveckling som ägt rum vid Torrbatterifabriken i Ängelholm sedan den bytte ägare 1974. Antalet anställda har minskat undan för undan, och den överenskommelse om minsta antal anställda – 247 personer – som träffades då Hellesenskoncernen fick industridepartementets tillstånd att förvärva Tudor är för länge sedan bruten. I dag sysselsätts 140 personer. I den överenskommelse som jag här åberopar förband sig den nye ägaren att sysselsättningen skulle hållas uppe, att batteriproduktionen av två sorter inom företaget skulle bedrivas vid Ängelholmsfabriken och att produktutveckling skulle ske.

I denna överenskommelse, som jag i dag förstår på intet sätt är bindande för företaget, låg givetvis omtanken om att vi skulle klara oss vid en eventuell avspärrning. ÖEF, som är den myndighet som har att se till våra möjligheter att försä landets med torrbatterier i ett avspärrningsläge, arbetar nu, enligt vad statsrådet anger i svaret, med att finna alternativ som kan trygga

beredskapsförsörjningen av torrbatterier. Ett av dessa alternativ är enligt svaret att förvara maskiner i malpåse och att beredskapslagra färdiga torrbatterier. Att lagra maskiner för framställning av batterier går naturligtvis, men det går inte lika bra att lagra det yrkeskunnande som finns hos de anställda. Detta kunnande kommer på litet sikt att skingras, och om man efter ett antal år skulle behöva sätta i gång tillverkningen kommer den yrkeskompetens som då skulle behövas att saknas. Att lagra torrbatterier vet vi att man kan göra endast till en viss tid. Sedan är batterierna obrukbara. Det går naturligtvis att ordna detta under tider då gränserna är öppna genom att ständigt låta lagret cirkulera. Men vid en avspärrning kommer vi ganska snart i ett besvärligt läge.

Jag är förvånad över att ÖEF, som under ganska lång tid känt till Hellesenskoncernens avsikt att lägga ned fabriken i Ängelholm, inte tagit kontakt med koncernen för att förmå den att driva företaget vidare.

Jag skulle önska att statsrådet tog kontakt med koncernledningen och i första omgången diskuterade möjligheten att driva fabriken vidare med dess nuvarande tillverkning och, om detta skulle visa sig ogörligt, förmådde den att hjälpa till med anskaffning av nya sysselsättningstillfällen innan avveckling sker. Jag hoppas att statsrådet är beredd att ta dessa kontakter.

Anf. 10 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag vill understryka vad jag sade i mitt svar till Maja Bäckström, att den utredning och analys av den här frågan som gjorts av överstyrelsen för ekonomiskt försvar måste bli avgörande för hur man fortsättningsvis handlägger ärendet.

Anf. 11 MAJA BÄCKSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill ytterligare trycka på att man inte – vid sidan av de problem av beredskapsmässig karaktär som anmäler sig – får undervärdera vikten av att en arbetsplats med 140 anställda stänger. Detta sker i en tid då sysselsättningen vacklar litet varstans.

Sysselsättningsläget i Ängelholm är i dag inte sådant att nya jobb kan erbjudas. Några nya jobb finns inte heller på pendlingsavstånd. Detta är för de anställda en mycket viktig fråga. Den är givetvis också viktig för kommunen.

Till sist undrar jag vilka möjligheter det finns att i en framtid slippa se slutna avtal som är till intet förpliktande. Det kan inte vara meningen att anställda i vårt land skall behöva vara så grymt utlämnade till en multinationell otrygghet.

3 § Svar på fråga 1980/81:291 om Telubs utbildning av libyer

Anf. 12 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Olle Wästberg i Stockholm har frågat handelsministern om regeringen ämnar vidta åtgärder mot utbildningen av libyska militärer i Sverige.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Som framgått av handelsministerns svar på fråga av Olle Wästberg den 13 februari i år har det nu framkommit att den utbildning Telub avtalat att ge vid Teknikskolan har visat sig komma att få vissa militärt tekniska inslag under senare delen av utbildningsperioden. Regeringen har meddelat libyska regeringen att sådan utbildning inte kan komma i fråga.

Överläggningar pågår f. n. mellan Telub och den libyske kunden om den kontrakterade utbildningen. Telubs nya ledning har fortlöpande informerat företrädare för regeringen om förhandlingsläget. Telubs ledning har vidare förklarat att man ämnar överlägga med representanter för regeringen efter det att förhandlingarna slutförts men innan beslut fattats.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört och till av handelsministern tidigare lämnat svar till Olle Wästberg anser jag det inte påkallat att regeringen f. n. vidtar några åtgärder.

Anf. 13 OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! För var dag som går blir Telubaffären alltmer pinsam och plågsam för regeringen. Telub i Växjö sluter kontrakt om militär utbildning i Sverige av hundra kadetter från Libyen. Libyen är en av arabvärldens mest aggressiva diktaturer. Libyen är den stat i världen som har stött flest terroraktioner, som stöder både fascistiska och kommunistiska terrororganisationer – bara de har som mål att störta demokratier och döda judar. Libyens härskare Kadaffi är i sina uttalanden öppet antisemitisk. Var är det flygplanskaparna från Pakistan nu söker sin tillflykt? Jo, naturligtvis i Libyen.

Åt detta Libyen utbildar Sverige militärer. Till detta Libyen säljer Telub – ett svenskt helstatligt företag – radarstationer och fjärrstyrningssystem för båtar, en utrustning som gör det möjligt att köra upp sprängladdningar på Natanjas stränder, hota oljeraffinaderierna i Haifa eller blockera Tel Avivs hamn.

Detta har kunnat ske utan att regeringen ingripit. När fakta kommit i dagen har regeringen förnekat dem. I debatt efter debatt här i riksdagen har regeringens representanter förnekat att libyerna i Växjö varit militärer, att utbildningen skulle ha militära inslag. Den socialdemokratiska oppositionen har tigit. De statsråd som varit informerade har tysta låtit riksdagen bli vilseledd.

Nu utreder konstitutionsutskottet och regeringsrådet Åbjörnsson vad som hänt. Min fråga handlar om vad som *skall* hända. När bubblan sprack – dvs. när regeringen erkände att de fakta allmänheten under mer än ett år kunnat ta del av i Expressen var korrekta – meddelade regeringen att den *militära* delen av utbildningen inte skulle bli av. Men resten? Skall vi i Sverige utbilda libysk militär personal?

Inte ens nu – efter allt som hänt – vill regeringen ge besked på den punkten.

Jag måste ändå ha svar på *en* fråga: Anser regeringen det rimligt att vi i Sverige utbildar libyska kadetter?

På den frågan går det inte att svara med att hänvisa till utredningar och förhandlingar. Här pågår en utbildning av libysk militär. Den omfattar elektronik, navigation och datateknik – allt med breda militära användningsområden.

Nu handlar Telubfrågan inte om Sveriges handel utan om vår vandel. Anser, Nils G. Åsling, regeringen det rimligt att ett svenskt statligt företag utbildar libysk militär personal?

Anf. 14 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag har i mitt svar upplyst Olle Wästberg i Stockholm om att här pågår förhandlingar. Jag hoppas att Olle Wästberg förstår vad innebörden av förhandlingar är och att Olle Wästberg rimligen inte kan mena att vi här i kammaren eller via massmedia skall sköta förhandlingar med representanter för en främmande makt. I stället bör vi ge den nya Telubledningen tid och möjlighet att slutföra förhandlingarna, innan vi värderar resultatet.

Jag vill också passa på att säga att den här frågan ju har många aspekter. Om det inte skall stanna vid en enkel häxprocess bör man rimligen se till vad som har varit de avgörande händelserna också i det förflutna.

Först och främst finns det två reella beslutstillfällen, där den svenska regeringen har varit inblandad i frågan. Det första är ramavtalet med Libyen från 1974. Det andra är det tillfälle då företaget Telub tog kontakt med regeringen i början av 1979 för att stämma av det avtal man då var i färd med att teckna.

Sedan har diskussionen om informationsflödet kommit att dominera intresset, och förvisso är det mycket att säga om informationsflödet i ett regeringskansli. Den utredning som konstitutionsutskottet gör får väl visa hurdana omständigheterna har varit i det sammanhanget. Men det centrala är naturligtvis om behandlingen av informationerna på något sätt inte har stått i överensstämmelse med principerna, andan och meningen i det ramavtal vi har med libyska staten.

Anf. 15 OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! De tre senaste regeringarna har alla haft en rad tillfällen då man hade kunnat stoppa Telubaffären – det borde man ha gjort.

Jag frågade Nils G. Åsling om det är moraliskt rimligt att vi i Sverige utbildar militär åt terrorstaten Libyen. Det förhandlar vi om, säger Nils Åsling. Men vad är detta? Regeringen är ju inget affärsdrivande verk utan politiskt ansvarig. Av regeringen måste vi ha rätt att få svar på frågan: Anser regeringen det rimligt att ett svenskt statligt företag utbildar libysk militär? Utbildningen av libyer fortsätter ju i Växjö. Men varför inte avbryta utbildningen? Varför inte sända hem dem och på det sättet sätta punkt i denna eländiga affär?

Jag vill också fråga Nils G. Åsling: Kan regeringen över huvud taget

*Om Telubs utbild-
ning av libyer*

garantera att de kadetter som utbildas i Växjö verkligen är libyer? Det har ju hänt förr att Libyen givit PLO-agenter libyska pass och sänt dem på utbildning utomlands. Kan regeringen garantera att det inte är PLO-folk som just nu utbildas i Växjö?

Anf. 16 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Den avgörande punkten i sammanhanget är ju om vi skall leva upp till det ramavtal som vi tecknade med libyska staten 1974 och om de åtgärder som nu vidtas skall föranleda att man säger upp detta ramavtal. Olle Wästberg i Stockholm måste väl ändå medge att internationella avtal, avtal mellan stater, är till för att följas. Det föranleder då en diskussion som för mycket längre än när det gäller detta speciella avtal. Skall vi ompröva ett ramavtal, inom vars ram vi har goda handelsrelationer med Libyen? Om Olle Wästberg tänker närmare efter, får han väl ändå medge att det här aktuella avtalet måste föranleda reella förhandlingar innan man kan värdera vad olika komponenter i avtalet egentligen innebär.

Dessutom, som sagt: Det intressanta här är ju inte informationsflödet och preliminära ställningstaganden, utan det är egentligen de beslutstillfällen när regeringen har haft möjlighet att reellt ingripa i frågan.

Anf. 17 OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Vad som sägs om ramavtalet är ju struntprat. Jag har läst avtalet. Det finns inte en antydning i ramavtalet om att Sverige skall ge militär utbildning åt militärer från Libyen.

Socialdemokraternas ansvar ligger i att man under hela den tid då alla dessa fakta publicerades teg här i riksdagen. Den avgörande punkten, Nils Åsling, är inte ramavtalet med Libyen, utan det är frågan: Är det rimligt att vi i Sverige utbildar libysk militär? Den utbildningen fortgår ju. Det är den frågan jag har ställt men inte fått något svar på. Jag har också frågat om regeringen kan garantera att kadetterna i Växjö är libyer och inte PLO:are.

Nils G. Åsling vill inte ge besked när det gäller frågan om regeringen tänker ingripa eller inte mot att libysk militär personal får utbildning i Sverige. Då vill jag fråga: Anser regeringen att man över huvud taget *kan* ingripa? Tidigare har ju regeringen sagt att det inte finns några formella möjligheter att stoppa utbildningen på Telub. Sedan dess har regeringen ingripit mot den militära delen av utbildningen. Anser man nu att regeringen *har* formella möjligheter att ingripa?

Anf. 18 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Olle Wästberg säger att det är struntprat. Men vad är struntprat i den här frågan? Jo, det är naturligtvis att inför insikten att förhandlingar pågår med en främmande makt, med vilken vi har slutit ett ramavtal inom vars ram det har träffats vissa sekundära avtal, ifrågasätta förhandlingarna medan de pågår.

Olle Wästberg måste medge att våra relationer med Libyen, liksom med

andra främmande stater, måste gestaltas i ordnade former och att förhandlingarna rimligen inte skall ske här i kammaren eller via massmedia. Förhandlingsresultatet får vi diskutera när det föreligger. Vi har från regeringens sida i detta ärende klart deklarerat att någon militär utbildning inte kan komma i fråga här i landet.

Nr 95

**Fredagen den
13 mars 1981**

Om Telubs utbildning av libyer

Anf. 19 OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Regeringen har helt utan förhandlingar deklarerat att någon militär utbildning av libyer i Sverige inte kan komma i fråga. Då frågar jag: Kan en utbildning av libysk militär komma i fråga? På den punkten svarar inte Nils G. Åsling. Och förhandlingar eller inte förhandlingar, så är den fråga jag vill ha svar på: Anser regeringen det över huvud taget rimligt att vi utbildar libysk militär i Sverige? Då går det inte att krypa bakom ramavtalet, för detta är en moralisk och politisk fråga, som vi måste ha svar på och som man inte kan svara på genom att säga att man förhandlar.

Jag har nu ställt en rad frågor till Nils Åsling. Jag har frågat om regeringen anser det rimligt att vi i Sverige skall utbilda libysk militär. Jag har frågat om regeringen kan garantera att kadetterna i Växjö verkligen är libyer och inte PLO-agenter, och jag har frågat om regeringen anser att man nu har formella möjligheter att ingripa mot Telubs utbildning av libysk militär personal.

Jag har tidigare – sex gånger, tror jag – ställt frågor om Telub i riksdagen. Då har svaren blivit missledande förnekanden. Nu går det inte att få några svar alls. Men varför fortsätter regeringen på detta sätt? Varför gör man inte det enda rimliga, som är att avbryta denna utbildning och få slut på Telubaffären?

Anf. 20 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Som jag sade är det två beslutstillfällen i det förflutna som styr hela handläggningen av den här frågan.

Det första är ramavtalet från 1974, som skisserade intentionerna och atmosfären för våra relationer med Libyen. Ingen har krävt att detta avtal skulle sägas upp – inte ens Olle Wästberg. Är det Olle Wästbergs mening att vi skall säga upp ramavtalet? Säg det i så fall i klartext, så att vi vet var vi har Olle Wästberg i den frågan.

Det andra är regeringens ställningstagande i början av 1979 till det då föreliggande avtalet. Den personalkategori som den gången bedömdes acceptabel för utbildningen är den personalkategori som man fortfarande har. Och Olle Wästberg måste rimligen förstå att innan regeringen kan göra något nytt ställningstagande måste de förhandlingar som pågår slutföras.

Det är orimligt – jag höll på att säga oansvarigt – av Olle Wästberg att hävda att internationella relationer mellan stater skall handläggas på det sätt som Olle Wästberg här kräver. Så går det inte till i ordnade relationer mellan nationer.

Anf. 21 OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag menar att den socialdemokratiska oppositionen har ett ansvar i denna fråga, eftersom den teg under hela 1980. under ett helt år av förnekanden samtidigt som fakta låg på bordet.

Men ramavtalet har faktiskt inte med detta att göra. Skall vi säga upp ramavtalet, frågade Nils Åsling. Nej, naturligtvis inte, eftersom det ingenstans i ramavtalet står eller ens finns antytt att vi i Sverige skall ge libysk militär utbildning. Eller menar Nils Åsling att Sverige 1974 slöt ett avtal som innebar att det var O.K. att man i Sverige gav libysk militär utbildning? Om ramavtalet är så viktigt, hur kan det då komma sig att vi nu utan något som helst hänsynstagande till ramavtalet kan besluta att omedelbart stoppa den militära delen av utbildningen? Den är ju inte heller olaglig formellt sett, bara omoralisk.

Jag har fortfarande inte fått svar på frågan om regeringen anser det rimligt att det i Sverige utbildas libysk militär. Det är en moralisk fråga, den förhandlar man om, säger Nils Åsling. Regeringen kan uppenbarligen inte garantera att libyerna i Växjö är libyer och inte PLO-agenter. Det går inte nu att få något svar på frågan om regeringen menar att den har formella möjligheter att ingripa mot Telubs utbildning av libyer. Nils Åsling hopar frågetecknen.

Anf. 22 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Till sist: Detta var ett avslöjande inlägg av Olle Wästberg. Han vill inte säga upp ramavtalet. Inledningsvis riktar han en rad beskyllningar mot en nation med vilken vi har vänskapliga kommersiella relationer. Men han vill inte säga upp avtalet, säger han nu. Vad vill egentligen Olle Wästberg med denna fråga? Uppenbarligen vill han skapa förvirring.

Det är väl att Olle Wästberg inte har något som helst inflytande över utrikespolitiken här i landet, för så oansvarigt får man inte driva debatten. Sedan må det finnas inslag i denna affär som skulle kunna vara annorlunda, men konstitutionsutskottets och andra utredningars prövning får ju visa vad som är rätt och riktigt i informationsflödet och i behandlingen av det. Men det är som sagt väl för det här landet att Olle Wästberg saknar inflytande över utrikespolitiken.

Anf. 23 OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Om vi bortser från de vänliga personliga orden säger Nils Åsling att jag riktar beskyllningar mot en nation som vi har vänskapliga förbindelser med.

Vad är det för beskyllningar? Jo, det är att Libyen stöder terroristorganisationer och terroristaktioner över hela världen. Förnekar Nils Åsling det? Det är att Libyens härskare ständigt gör antisemitiska uttalanden. Förnekar Nils Åsling det? Tycker Nils Åsling och regeringen att det är rimligt att vi utbildar militär åt en sådan nation? Det är det som är huvudfrågan.

Det går inte att få svar på det här. Det går över huvud taget inte att få svar

på några frågor. När jag ställer tre preciserade frågor – om Nils Åsling tycker att det är rimligt att vi i Sverige utbildar militär åt Libyen, om regeringen över huvud taget kan garantera att de som nu utbildas här är libyer och inte palestinska agenter och om regeringen anser att den över huvud taget har formella möjligheter att ingripa – svarar Nils Åsling inte alls. Han går upp i talarstolen och säger att han skall säga någonting ”till sist” och markerar därmed att han över huvud taget inte vill debattera Telubfrågan. Regeringen måste ju ändå ge ett politiskt svar! Tänker man låta denna utbildning fortgå?

Nr 95

Fredagen den
13 mars 1981

*Om åtgärder för
att minska ränte-
kostnaderna för
småföretagare*

4 § Svar på interpellation 1980/81:93 om åtgärder för att minska räntekostnaderna för småföretagare

Anf. 24 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Ulla Tillander har frågat mig om jag är beredd att ta initiativ till åtgärder som minskar räntekostnaderna för småföretagare.

Småföretagen i Sverige har generellt sett samma kostnad för sina lån som större företag. Det innebär bl. a. att liknande krav på ett lånefinansierat projekts lönsamhet måste ställas, oavsett om företaget är stort eller litet. Jag vill dock erinra om att det av staten hälftenägda AB Industrikredit ger lån med fast ränta till främst små och medelstora företag. Bolagets utlåningsränta bestäms med hänsyn till den s. k. långa räntan som inte fluktuerar i samma utsträckning som riksbankens diskonto. Lokaliseringslån och industrigarantilån lämnas i huvudsak till mindre företag. Räntan på dessa lån är relativt begränsad, trots att lånen ofta medför ett betydande risktagande för staten.

I likhet med Ulla Tillander är jag oroad av att vårt f. n. höga ränteläge innebär påfrestningar på inte minst de mindre företagen. Småföretagen utgör dock en betydande del av det svenska näringslivet. Kreditpolitiska åtgärder måste därför omfatta även småföretagen för att få önskade effekter. Dessa företag utgör dessutom en så heterogen grupp att det även vore tekniskt svårt att särbehandla dem i dessa avseenden.

Anf. 25 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret på min interpellation.

Överallt börjar man nu inse nyttan av en sådan struktur på näringslivet som lägger tyngdpunkten på småföretagen. Där en sådan struktur inte finns och där man kanske av tradition har satsat på ett storföretag gör man nu ansträngningar för att åstadkomma en förändring mot en ökad andel av småföretag. Man räknar med att därmed få till stånd en mindre känslighet och en större riskspridning för samhället som helhet i en landsända, genom flexibilitet och mindre tröghet när det gäller att ändra produktionsinriktningen vid skiftande konjunkturer och förändrade anspråk från en snabbt skiftande marknad.

*Om åtgärder för
att minska ränte-
kostnaderna för
småföretagare*

Den ökade uppskattningen av och det ökade intresset för företagsamheten och insikten om att denna är bra och nödvändig för landet som helhet – vilket antyder en efterlängtnad omvärdering – kommer också småföretagandet till del. De åtgärder som är vidtagna av industriministern visar ju att näringspolitiken numera förs med inriktning på de nyttigheter som småföretagandet kan tillföra landets näringsliv. Landsändar där det förekommer ett rikt och differentierat näringsliv med ett starkt inslag av företagsamhet har, inte minst på senare tid, konkret visat vad detta betyder för att upprätthålla en hög sysselsättning. Småföretagen tjänar ju också som ett lätthanterligt verktyg för regionalpolitiken. På orter där det motsatta förhållandet har rått – där alltså småföretagandet har varit förhållandevis lågt – har man haft och har större problem när det gäller sysselsättningen.

Även om detta är så komplicerade sammanhang att man skall undvika generalisering, är det svårt att inte se sambandet. Det gör man i olika delar av landet, också i Malmöhus län, där man har nått goda resultat. Jag kan som exempel nämna Fosie industriby i Malmö, där kommun och företag tillsammans har gjort ansträngningar. Eftersom försummelserna tidigare har varit stora räcker det emellertid inte med detta, utan Malmöområdet behöver ett än mer ökat inslag av småföretag.

Risken för en ökad arbetslöshet är uppenbar i Malmöområdet, och då är det intressant att se att dessa småföretag, t. ex. i Fosieområdet, har kunnat utvidga och nyanställa. Man kan peka på Kronobergs län, som är ett skolexempel när det gäller småföretag och vad sådana betyder för en region. Det är då naturligt att försöka göra något liknande på andra håll.

Den fråga jag ställt till industriminister Åsling föranleds av två ting: dels av vetskapen om att, som jag tidigare framhållit, småföretagen betyder så mycket, dels av kännedomen om att det i varje fall i ett inledningsskede medför stora risker och kostnader att starta ett företag, särskilt vid mycket hög ränta.

Utvecklingen på näringslivets område och vad beträffar sysselsättningen i den region jag representerar har på senare tid börjat beskriva en kurva som markerar en viss försiktig optimism. Den är inte minst föranledd av det engagemang som regeringen med industriministern i spetsen lagt ner för att vända ett alltför ensidigt beroende av en bransch till ett mer differentierat näringsliv. Här har på allra senaste tiden tagits lovvärda initiativ och – det inte minst viktiga – tänts en ny framtidstro.

Jag vill notera den passus i svaret där statsrådet uttrycker sin oro över vårt f. n. höga ränteläge, som innebär påfrestningar inte minst för de mindre företagen. Åtgärden att höja räntan må vara aldrig så välmotiverad, men man kan ändå inte låta bli att beklaga den. Jag är förvissad om att regeringen gör sitt bästa för att motverka skadeverkningarna av den höga räntan och så snabbt som möjligt få ner den igen.

Industriministern säger i sitt svar att småföretagandet är heterogent och att det är svårt att vidta speciellt riktade åtgärder, utan man är hänvisad till att vidta generella åtgärder. Här har industridepartementet byggt upp olika former för stöd till företag – utvecklingsfonder etc. Men kan man ändå inte

urskilja en grupp, den nämligen som står på gränsen mellan idé och förverkligande och upplever att det är trögt i portgången av alldeles speciella skäl? Det är en större grupp i regioner där småföretagandet av tradition har varit dåligt, och det är en grupp som kanske är av speciellt intresse just nu, då den innebär en framkomlig väg mot den önskvärda differentieringen av näringslivet i regionen.

Jag vill till herr statsrådet ställa följande fråga: Finns det någon generell åtgärd att vidta i dagsläget, utöver vad som redan finns, vilken verkar generellt för att minska de svårigheter som speciellt förekommer i ett företags inledningsskede?

Anf. 26 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Det är en mycket central och angelägen fråga som Ulla Tillander har tagit upp. När vi nu lagt upp en ny, offensiv industripolitik är det inget tvivel om att den höga räntan är ett hinder för ett frigörande av de krafter i näringslivet som vi nu vill ha full effekt av.

Jag kan berätta för Ulla Tillander att vi f. n. bedriver ganska intensiva samtal och överläggningar med bankerna om dessa frågor. Det är med glädje jag kunnat konstatera att bankerna visar en ny beredvillighet när det gäller att ställa upp och medverka i en offensiv industripolitik. Vi har i våra samtal och överläggningar, som bedrivs i en särskild, informell arbetsgrupp, också nalkats frågan om möjligheterna till differentiering av räntenivåerna. Detta är dock i hög grad en fråga om bankernas möjligheter till risktagande liksom om de allmänna kreditpolitiska villkor som bankerna arbetar under. Men vi är från industridepartementets sida beredda att fortsätta de här samtalen och på allt sätt försöka hitta vägar för att underlätta för de små och medelstora företagen att få krediter på villkor som inte är avskräckande.

Jag vill också peka på de förslag som vi nu har förelagt riksdagen och som avser förbättringar i de lånevillkor utvecklingsfonderna offererar de mindre företagen. Vi har i det sammanhanget föreslagit borttagandet av riskpremien från produktutvecklingslånen och höjning av låneramarna. Allt detta skall medverka till att ge bättre möjligheter för de små företagen.

Det problem som vi diskuterar här i dag är dess värre ännu olöst. Jag har dock vissa förhoppningar om att vi tillsammans med bankerna skall hitta vägar också i det avseendet.

Anf. 27 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Jag vill tacka industriministern också för de kompletterande uppgifter som han nu lämnat. Industriministern pekar liksom han också tidigare gjort på olika viktiga initiativ som väcker uppmärksamhet och som skapar förväntningar, och det är ju en mycket god början. Det är sådana initiativ som är de rätta brospannen mot framtiden. Genom dem samlar man ihop initiativ och engagemang på en bred bas och från många håll, och de fungerar som ett nödvändigt, finmaskigt nät, som i sin tur kan leda till att större och mer komplexa företag byggs upp.

Sådana initiativ är också ett handfast och verklighetsnära framtidsbygge,

Nr 95

**Fredagen den
13 mars 1981**

*Om åtgärder för
att minska ränte-
kostnaderna för
småföretagare*

*Om åtgärder för
att minska ränte-
kostnaderna för
småföretagare*

som står i en hälsosam kontrast till stora visionära broplaner, vilka har en benägenhet att flytta sig allt längre in i det ovissa. Det är, som också industriministern säger, allmänt omvittnat att den höga räntan är den stora plågan för oss som bedriver småföretag av något slag. Jag vet nu genom det lämnade svaret att industriministern delar den uppfattningen. Många hyser en förhoppning att räntan skall kunna lindras. Ju snabbare det sker, desto bättre är det.

5 § Föredrogs och hänvisades

Proposition

1980/81:117 till utrikesutskottet

6 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1980/81:1964–1971 till näringsutskottet

1980/81:1972 till jordbruksutskottet

1980/81:1973–1980 till näringsutskottet

1980/81:1981 till jordbruksutskottet

1980/81:1982 och 1983 till näringsutskottet

1980/81:1984 till socialutskottet

1980/81:1985 till utbildningsutskottet

7 § Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställningarna 1980/81:109 och 110

8 § Anmälades och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

1980/81:17 om vissa anslag för budgetåret 1981/82 under huvudtiteln
Riksdagen och dess verk m. m. (prop. 1980/81:100)

1980/81:18 om anslag till Datainspektionen (prop. 1980/81:100)

Skatteutskottets betänkanden

1980/81:21 om finansieringen av materiel för sjukvårdsberedskapen

1980/81:28 om villabeskattningen

1980/81:30 om vissa anslag för budgetåret 1981/82 inom budgetdepartementets verksamhetsområde (prop. 1980/81:100)

Lagutskottets betänkanden

1980/81:10 om ändring i jordabalken (prop. 1980/81:86)

1980/81:12 om anslag till fideikommissnämnden (prop. 1980/81:100)

Näringsutskottets betänkanden

1980/81:34 om ersättningsanspråk från Oskarshamnsverkets Kraftgrupp
AB

1980/81:35 om affärstidsreglering

Civilutskottets betänkande

1980/81:24 om anslag till länsstyrelserna m. m. (prop. 1980/81:100)

9 § Anmälades och bordlades

Motionerna

1980/81:1986 av *Tore Claeson m. fl.*

1980/81:1987 av *Ivar Franzén m. fl.*

1980/81:1988 av *Stig Genitz*

1980/81:1989 av *Anders Gernandt och Kerstin Göthberg*

1980/81:1990 av *Anders Gernandt och Kerstin Göthberg*

1980/81:1991 av *Anders Gernandt m. fl.*

1980/81:1992 av *Anders Gernandt m. fl.*

1980/81:1993 av *Anders Gernandt m. fl.*

1980/81:1994 av *Pär Granstedt m. fl.*

1980/81:1995 av *Pär Granstedt m. fl.*

1980/81:1996 av *Hans Gustafsson*

1980/81:1997 av *Karl-Erik Svartberg m. fl.*

1980/81:1998 av *Olle Svensson m. fl.*

1980/81:1999 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av proposition 1980/81:90 om riktlinjer för energipolitiken

Nr 95

**Fredagen den
13 mars 1981**

*Anmälan av inter-
pellationer*

10 § Anmälan av interpellationer

Anmälades och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 12 mars

1980/81:111 av *Lars-Ove Hagberg* (vpk) till industriministern om råjärnstillverkningen i Spännarhyttan:

ASEA har beslutat att lägga ned råjärnstillverkningen i Spännarhyttan. Enligt regeringens doktrin skall bolagen själva ta sitt "sociala ansvar" för sysselsättningen.

ASEA-koncernen är en central del i Wallenbergs välde – Sveriges största och mäktigaste industrigrupp. Här finns i själva verket makten över landets industriella utvecklingsresurser samlade. Här finns de finansiella och tekniska möjligheterna. När man nu lägger ned verksamheten i Spännarhyttan deklarerar man – i enlighet med regeringens doktrin – stolt att ersättningsverksamhet skall etableras på orten. 275 jobb har ASEA-ledningen lovat. En betydande del av dessa jobb tycks innebära att befintlig produktion flyttas från andra delar av koncernen, i flera fall från orter som redan drabbats hårt av arbetslöshet och avfolkning.

Detta gäller överflyttningen av tillverkningen av bilkabelnät från ASEA i Ludvika till Spännarhyttan. Den aktuella tillverkningen sysselsätter f. n. 60

personer i Ludvika, framför allt kvinnor. Arbetsmarknadsläget för kvinnor är redan tidigare mycket allvarligt i Ludvika.

I en av Sveriges största koncerner flyttar man jobb mellan orterna för att uppfylla den s. k. Åslingdoktrinen. Orter och fackföreningar spelas ut mot varandra med regeringens goda minne. Den fråga man måste ställa sig är om industriministern och regeringen verkligen har avsett att den s. k. Åslingdoktrinen skall ha detta syfte.

Jag vill med hänvisning till det anförda fråga industriministern:

Avser regeringen att vidta någon åtgärd för att förhindra att 60 kvinnojobb i krisdrabbade Ludvika kommun tas bort och flyttas till Spännarhyttan som ersättningsverksamhet?

1980/81:112 av *Lars-Ove Hagberg* (vpk) till industriministern om den svenska handelsstålsindustrin:

I januari lade regeringen propositionen om SSAB. Efter detta har SSAB:s bolagsstyrelse beslutat förverkliga en ny plan, vilken innebär ytterligare nedskärningar av SSAB:s verksamhet.

De planerade åtgärderna innebär att den metallurgiska kapaciteten i Luleå och Oxelösund minskas liksom elektroståltillverkningen i Domnarvet. Hela elektroståltillverkningen hotas. Med denna plan har SSAB nästan halverat råståltillverkningen sedan bildandet av SSAB 1978.

Gruvorna i Mellansverige har fått två år på sig att visa lönsamhet. Är de då inte lönsamma kommer de att läggas ned. Därmed drabbas även TGOJ. Nedläggningshotet vilar över gruvorna i Mellansverige.

En särskild organisation inom SSAB inrättas för s. k. övertalig arbetskraft. Dessa beräknas vara 2 000 personer, och de hotas av avsked när anställningsgarantin går ut i mars 1983. De s. k. övertaligas skara riskerar att öka med SSAB-ledningens åtgärder.

Nedläggningar och bantningar av svensk handelsstålindustri skisserades i handelsstålsutredningen 1977. SSAB bildades på de grunder utredningen angav, och strukturplanen som senare utarbetades överensstämde i stort med denna utredning. Strukturplanen fastställdes 1978. År 1980 var SSAB klart med en reviderad upplaga – Perspektivplan 80 – som förespråkade ytterligare bantningar, och nu – den 5 mars – har SSAB:s ledning presenterat Perspektivplan 81. Förlängningen av nuvarande stålpolitik innebär en uppenbar risk för att mycket stora delar av den svenska handelsstålindustrin läggs ned.

Industriminister Åslings ståndpunkt den 6 april 1978, när riksdagen behandlade bildandet av SSAB, var att SSAB anpassats efter rådande och framtida förutsättningar. Efter 1978 har revideringar i negativ riktning gjorts av den svenska handelsstålindustrin. Utifrån vad som nu händer är det nödvändigt att landets regering klargör sin ståndpunkt: Accepterar regeringen ytterligare nedskärningar och bantningar inom handelsstålindustrin och i förlängningen en nästan total avveckling av denna industrigren, eller avser regeringen att ingripa mot denna avveckling och rädda en svensk handelsstålindustri?

Att vi behöver en svensk handelsstålindustri står utom allt tvivel. Vpk har redovisat skälen i riksdagsmotion 1980/81:1933. Vad som kan rädda svensk handelsstålindustri är inte strikt företagsekonomiskt handlande, utan ett synsätt som utgår från att stålindustrin är nödvändig för Sveriges försörjning och framtid. Förutsättningen för att åstadkomma detta är att stålindustrin ses som en nödvändig basnäring som behöver hela samhällets stöd. En ökad import – vilket blir resultatet av dagens stålpolitik – är både ansvarslös och kostsam.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande frågor till industriministern:

Avser regeringen att landets handelsstålindustri skall läggas ned steg för steg med svåra följder för stål- och gruvarbetare i Luleå, Oxelösund, Domnarvet, Grängesberg, Dannemora och Stråssa, eller tänker regeringen ingripa för att stoppa ytterligare nedläggningar?

Vilken omfattning avser då regeringen att svensk handelsstålindustri skall ha?

11 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 12 mars

1980/81:314 av *Anna-Greta Skantz* (s) till industriministern om ansökan om statsbidrag till Eiserkoncernen:

Eiserkoncernen har beslutat slå samman Eiser Strump AB och AB Malmö strumpfabrik till ett företag med ledning och administration i Borås. Samtidigt planeras en nybyggnad för Eiser Strump AB i Borås. Denna nybyggnad kräver investeringar på ca 50 milj. kr., varav 30 miljoner hänförs sig till strumptillverkningen. Eiserkoncernen har ansökt om statligt bidrag för dessa investeringar.

Eiserkoncernens ansökan om statligt bidrag för nybyggnaden i Borås är anmärkningsvärd mot bakgrund av att koncernen i en av sina utredningar kommit fram till att strumptillverkningen skall koncentreras till Malmö, medan den övriga tillverkningen placeras i Borås.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande fråga till industriministern:

Anser industriministern det rimligt att, med tanke på det statsfinansiella läget, med statliga medel investera 30 milj. kr. i en ny anläggning i Borås, då det i Malmö finns kapacitet att klara hela den nuvarande tillverkningen?

Fredagen den
13 mars 1981

*Meddelande om
frågor*

1980/81:315 av *Rune Torwald* (c) till kommunikationsministern om riktlinjer för bättre utnyttjande av järnvägsförbindelserna:

Med bifall bl. a. till en motion från centern beslöt riksdagen den 1 juni 1979 att hos regeringen före 1980 års utgång begära riktlinjer för huvudmännens ersättning till SJ, när de utnyttjar tågförbindelser för att klara trafikförsörjningen. I betänkandet och i kammardebatten underströks angelägenheten av att dessa riktlinjer fick en sådan utformning att de främjade en samhällsekonomiskt effektiv fördelning av transportarbetet mellan olika transportmedel för att undvika dubbelinvesteringar.

De riktlinjer som utfärdats den 29 januari 1981 för att gälla under en försöksperiod, den 1 februari 1981–den 31 december 1983, kan enligt min mening inte anses motsvara de krav på riktlinjerna som riksdagen ställde. Utgångspunkten för ersättningarna anges bl. a. vara SJ:s reguljära taxor med avdrag för eventuella kvantitetsrabatter m. m. Men dessa taxor beaktar t. ex. inte att statskapitalet på det olönsamma nätet är avskrivet och därför inte heller skall förräntas. På långa avstånd, som vi har exempelvis längs inlandsbanan, är därför risken stor att SJ-kraven på huvudmännen blir så höga att dessa kan se sig tvingade att ordna egna parallella landsvägsförbindelser, vilket strider mot riksdagens uttalande.

Enligt min och – såvitt jag kan bedöma – även riksdagens mening borde huvudmännens ersättningar i princip vara baserade på ett marginalkostnadsresonemang, där vinsten för SJ främst bestod i ett bättre utnyttjande av gjorda investeringar, något som i sin förlängning borde förbättra SJ:s driftsresultat.

Under hänvisning till det anförda ber jag att få ställa följande fråga:

Är kommunikationsministern beredd att snabbt justera utfärdade riktlinjer, om det skulle visa sig att de nuvarande inte leder till ett *samhällsekonomiskt* förnuftigt utnyttjande av järnvägsförbindelserna?

1980/81:316 av *Rune Torwald* (c) till budgetministern om rekryteringen av ordförande och kronoombud i vissa taxeringsnämnder:

När riksdagen våren 1978 fattade beslut om den nya taxeringsorganisationen i första instans uttalade riksdagen, på förslag av utskottet, bl. a.: "När det gäller indelningen i taxeringsdistrikt innebär förslaget i propositionen att en eller flera särskilda taxeringsnämnder i allmänhet kommer att inrättas inom de olika fögderierna."

I en fråga den 6 mars 1979 kritiserade jag att man i många fall inte efterkommit detta uttalande, utan att nämnderna i alltför stor utsträckning underställts länsstyrelsen. Budgetministern anförde då som förklaring att utbildningen släpade efter, när det gällde personalen vid fögderierna, men ställde en relativt snabb förbättring i utsikt.

Vid en kontroll i år har jag kunnat notera en klar förbättring när det gäller inrättande av särskilda taxeringsdistrikt inom de olika fögderierna, men i alltför stor utsträckning – bl. a. i Göteborgs och Bohus län – hämtas ordförande och kronoombud från länsstyrelsen eller från ort relativt avlägset

belägen i förhållande till fögderiets deklaranter. Detta är naturligtvis icke önskvärt dels för att lokalkännedomen därmed blir sämre, dels därför att personlig kontakt mellan dessa taxeringsfunktionärer och de skattskyldiga försvåras. Dessutom menar jag att förhållandet strider mot andan i riksdagsuttalandet.

Jag ber därför att få ställa följande fråga till statsrådet:

Vilka åtgärder är vidtagna eller planeras för att de särskilda taxeringsnämnderna i fögderierna skall få ordförande och kronoombud med anknytning till fögderierna eller i vart fall med god lokalkännedom och boende inom resp. fögderi?

1980/81:317 av *Karin Ahrlund* (fp) till kommunikationsministern om villkoren för s. k. Inter-Rail seniorkort:

Sedan några år har äldre personer möjlighet att på ett billigt sätt åka tåg runt om i Europa med ett s. k. Inter-Railkort. Enligt uppgift har reglerna för att få köpa ett sådant seniorkort ändrats fr. o. m. årsskiftet 1980-1981. Från att förut ha varit 65 år för alla har åldergränsen sänkts till 60 år – men enbart för kvinnor. Menar kommunikationsministern att denna förändring – till mäns nackdel – ligger i linje med den strävan till jämställdhet mellan könen som regeringen uttalat sig för?

12 § Kammarén åtskildes kl. 10.15.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert

Nr 95

Fredagen den
13 mars 1981

*Meddelande om
frågor*